

Nagyfalusi Tibor

A városi média

(sajtó, kábeltévé) helyzete, működése, fejlesztése, önkormányzati támogatása
(Adalékok az EVID történetéhez – 7. rész)

Nagyfalusi Tibor, a Kulturális és Idegenforgalmi Bizottság (KIB) elnöke (főszerkesztő 1995-ben)

A KIB előterjesztése a képviselő-testület 1992. február 27-i ülésére

A havonta legalább egyszer vagy ennél gyakrabban megjelenő időszaki lapoknak – a hagyományos sajtó termékeinek – Esztergomban is hosszú és gazdag múltja van. Az ún. „elektronikus sajtó” (amelynek hordozótechnikáját jó ötszáz évvel későbbi fejlesztés alakította ki) csak a legutóbbi esztendőkből kezdhetjük el „írni” városunk – és a sajtó – krónikáját. A helyi nyilvánosság számára ezeket a legrendszeresebb fórumait olyan természetes közösségi igény élteti, amely a tiltó kényszer ellenében együtt erősödött a fokozatos rendszerváltozással, hogy mára országosan, még kisebb vidéki városokban is újratertse a régihez hasonló teljes sokféleséget.

A jelenlegi esztergomi lapválaszték ugyanezt a gazdag színképet mutatja. A katolikus világnézet értékeinek, az egyház érdekeinek hordozója (Kupola) éppúgy jelen van benne, mint a pártpolitikai törekvések médiája (Esztergomi Fórum, Szabadelvű Esztergom, Ez van). Az üzleti élet reklámlapja (Fortuna-Info) ugyanúgy, mint a szakmai jellegű közlönyök, híradók (Kórlapok, Granvisus Híradó, Ipartestületi Hírlap). E két utóbbi műszaki szerkesztését, kiadását kezdettől fogva az Esztergom és Vidéke gondozta, mindkettőt a sajtó melléklapjaként terjesztette. A szerkesztőség és a kiadó ezzel is jelezni kívánta, hogy 65 évig fennállt elődjének minden tekintetben a hagyomány hű követője.

Az Esztergom és Vidéke. Ez az 1879-ben alapított, 1944-ig többnyire hetente kétszer megjelenő időszaki lap ugyanis tudatosan fogadta magába különféle helyi érdekek képviselését, hogy mindezek egyeztetése révén közösségformáló szerepet teljesítsen. Az egész város érdekében, egy pártállástól független humanista, polgári értékrend alapján, a múltat a jövő számára megnyitó, szervesen folyamatos, megőrizve-fejlesztő, emberközpontú városépítés programjával. Ennek kidolgozója az alapító-főszerkesztő, dr. Kőrösy László (gimnáziumi tanár és író) volt; s következetesen érvényesítették ezt az irányvonalat azok is, akik a leghosszabb ideig voltak laptu-

lajdonosként, kiadóként, szerkesztőként utódai: szintén tekintélyes városi polgárok, a helyi közélet tevékeny részesei, mint pl. Munkácsy Kálmán jogász, író, dr. Nógrádi Jenő és Réthey Prikkel Marian tanárok, Gróh József és Prokopp Gyula ügyvédek vagy Laiszky János és fia, Kázmér nyomdatulajdonosok.

Több mint 40 évnyi kényszerű szünetelés után ennek az örökségnek a feltámasztására gondolt már az első „újraalapító”, Sebő József is, amikor – még tanácsai alkalmazottként – az Esztergom és Vidéke címet választotta. Szerkesztésében 1986 januárjától – mivel más lehetőséget a jogi korlátozás szigora akkor még nem engedélyezett – egy havonta jelentkező városi műsorfüzet volt a nagy hagyományú cím hordozója. Az „igazi” helyi lap megvalósításának szándéka egyre inkább feszegette ezt a külső keretet, és kihasználva a kedvező történelmi változásokat, belülről alakította át. Előbb – 1988 decemberétől – „művelődési, helytörténeti és idegenforgalmi tudósítónak”, amely már lapformátumban jelent meg. Még mindig korlátozó alcímével szemben – „féllegálisan”, ezért szükségszerű óvatossággal – nyitott a helyi közélet irányába is, teret adva az új politikai-társadalmi szerveződések programjainak, majd egyre határozottabban vállalta a demokratizálódásból következő ütközéseket is, úgyszintén az elszakított magyarsággal való kapcsolattartást.

A második „újraalapításra” 1990-ben kerülhetett sor: ettől kezdve bővült ki az alcím, immár legalizálva a „társadalom, politika” jelenlétét az Esztergom és Vidéke tartalmában. A „műsorfüzet”, a „tudósító” levethette áruháját: a Művelődési Minisztérium által hivatalosan – az 1986-os, több időközi módosítással máig hatályos sajtótörvénynek megfelelően – nyilvántartásba vett időszaki lapként jogi személyévé intézményesült. Az erről kibocsátott 1990. május 18-i keltezésű „Okirat” az eddig kialakult helyzetet rögzítette. Alapítóként a Városi Tanácsot, kiadásért felelős személyként az akkori mb. tanácselnököt, a szerkesztőség vezetőjeként Sebő Józsefet, kiadóként pedig a – közben Kft. formában létrejött – Gran Tours Utazási Irodát jelölte meg, amely a lap működtetéséhez szükséges minden egyéb (reklámszervezői) jogosítvánnyal is rendelkezett. Ezen az érvényes jogi alapon állva fordult a lap szerkesztőbizottsága, főszerkesztője és kiadója a Kulturális és Idegenforgalmi Bizottsághoz (KIB), hogy készítsen előterjesztést az alapító (a voltaképpen „laptulajdonos”) jogutódja, azaz a képviselő-testület számára. Írásbeli tájékoztatójukat – személyes részvételükkel – több ülésen tárgyalta meg a KIB ez év januárja, februárja folyamán.

A KIB a helyzetértékelés és az ebből következő fejlesztési igények alapjául elfogadta a követ-

kező megállapításokat. A kiadó munkája a havi megjelenést 1990. január 1-től kéthetivé, 1991. január 1-től hetivé fejlesztette átlagosan 8 oldalas terjedelemmel. Eközben a lap tulajdonosi közvetlen támogatás összege nem változott (1990-ben és 1991-ben évi 500 ezer forint volt); a nyomdaköltségek viszont nagyon jelentősen emelkedtek. Az elért 1200 körüli átlagos példányszám mellett mindez – sajnos – az eladási ár növelését hozta magával (1988 végétől 9 forint 50 fillér, 1989 júliusától 14 forint 50 fillér, 1990 szeptemberétől 19 forint 50 fillér). Ugyanakkor a lapkiadás „nem termelt” veszteséget: a bevételek mintegy 27%-át kitevő önkormányzati támogatást a közületi és magán-előfizetésekből, a példányonkénti értékesítésből kb. 45%-kal, hirdetési és egyéb bevételekből 26%-kal egészítve ki, önfenntartó volt. Jelentős mértékben hozzájárult ehhez, hogy a lapkiadás beépült a Gran Tours alaptevékenységébe, annak infrastruktúráját és szellemi kapacitását használta. (Voltaképpen a két tulajdonos – az önkormányzat és az ÁFÉSZ – részéről nyújtott közvetlen támogatásként.) Hasonlóan megtakarítást eredményező – különösen hosszabb távon gazdaságos – lépés volt, hogy a kiadó 1991 nyarán lízingszerződéssel saját kiadványszerkesztő gépi bázist állított munkába. Nagy szükség van azonban a terjesztői munka javítására.

Sebő József kezdeményező aktivitása nyomán 1988 és 1990 között társadalmi önszerveződéssel jött létre az a szerkesztőbizottság, amelynek műhelymunkája a lap külső és belső arculatát megformálta. A megjelent számok, évfolyamok bizonyítják, hogy tudatosan és felelősen törekedett a tradíciókat és a jelent egyszerűen követő várospolgári hetilap szerepének betöltésére, elsősorban a véleményformáló értelmiség rétegeit célozva meg. A többpártrendszer viszonyai között sem vált egyetlen – bármelyik – párt fórumává, ugyanakkor mennyiségileg is jelentős, hitelesen objektív közleményekkel igyekezett teljesíteni az alapító önkormányzat iránti kötelezettségét. A kiadói, szerkesztői műhely mindezen csak olyan korlátok között dolgozhatott, amelyek eleve csökkentették az eredményesség esélyeit. A belső munkatársak (1990 végéig teljesen társadalmi munkában, tavaly óta szerény tiszteletdíjért) főállásuk mellett újságíróskodnak, ami a hetilapnak megfelelő távlatosabb eseménykövetés rendszerességét, folyamatosságát is hiányossá tette; sőt az akadozó „anyagellátás” miatt néha a pontos hetenkénti megjelenés is bizonytalanná vált. Külső, „profi” szerzők rendszeres foglalkoztatására még kevésbé telt – és telik – a keretből. (Az összes kiadásból a lap előállításának közvetlen költségei 71%-ot tesznek ki, a honoráriumoké pedig 29%-ot. Más, különösen megyei és orszá-

gos lapokhoz viszonyítva ez az arány igen kedvezőtlen, hiszen általában 50-55%-os költséghányad jut a bérekre és tiszteletdíjakra.)

A munkaközösség – tisztán látva saját korlátait, amelyek közül pusztán önerőből nem képes kilépni – már régebben kidolgozta fejlesztési tervét. Ebben arra vállalkozik, hogy a hetilap értékét megőrizve színvonalát javítja, tartalmának aktualitását, életszerűségét növeli, s így olvasóinak körét szélesíti. A megvalósításhoz – mint biztonságosabb alapra – az önkormányzati (alapítói, lap tulajdonosi) részvállalás növelése szükséges, mind az erkölcsi, mind az anyagi „tőke” tekintetében. Az erkölcsi támogatás növelése azt kívánja, hogy a jogutód, a képviselő-testület erősítse meg alapítói jogainak deklarálását. A fentebb hivatkozott sajtótörvénynek megfelelően először is „meghatározza a lap célját, jellegét, valamint irányvonalát és azt ellenőrzi.” (7.§ /2/a) A Kulturális és Idegenforgalmi Bizottság javasolja a képviselő-testületnek, hogy ennek az alábbi határozat elfogadásával tegyen eleget.

Első határozati javaslat. Az Esztergom és Vidéke önkormányzati támogatással kiadott közszolgálati hetilap.

A hetilap megújítva kövesse azt a helyi örökséget, amelyet az újraalapítók tudatosan vállaltak. A címválasztással az esztergomi sajtótörténet folyamatosan leghosszabb ideig (1879 és 1944 között) fennállt színvonalas időszak lapjának hagyományait jelölték ki folytatandónak, amely lap – változó alcímei szerint – mint „Városi és megyei érdekeink közlönye” (1879–1898), mint „Esztergom vármegye hivatalos lapja” (1919–1921), s legtovább mint „Politikai és társadalmi lap” egyaránt és mindvégig közszolgálati szerepkört teljesített.

Az új Esztergom és Vidéke mindenkori főszerkesztőjének és szerkesztőbizottságának is legfontosabb kötelezettsége tehát, hogy ebben a szerepben a véleményformálók lehető legszélesebb körét érje el. Általuk legyen a helyi értékközvetítő, érdekegyeztető véleménycsere sajtó fóruma.

Tartalmában és szerkezetében legyen egyszerre informatív és formatív: a döntések előkészítése során a társadalmi konszenzusra törekvő együttgondolkodás elősegítője, a döntések nyomán pedig a hatások sokoldalú felmérője. A hivatalos önkormányzat és a civil társadalom folyamatos kommunikációjában legyen a kölcsönös arculatformálás eszköze: a jelenről és jövőről gondolkodó, múltjára is tudatosan támaszkodó várospolgári közösség formálója, az önkormányzó képesség fejlesztője.

Tematikai programja foglalja magába a közélet, a gazdaság, a művelődés, a helyismeret, az idegenforgalom és a sport területeit, amelyeknek

a véleménycsere, a hírközlés, az ismeretterjesztés és a szórakoztatás különféle publicisztikai műfajaiban adjon rendszeres és arányos – állandó rovatokban is kiemelt – megjelenési lehetőséget.

Az önkormányzat (testület, hivatal, intézmények) hivatalos közlönyének szerepéből főként azt a részfeladatot lássa el, hogy a közérdekűen fontos határozatok, rendeletek tervezeteit és az ilyen döntések előkészítésének háttéranyagait adja közre.

A szerkesztés általános elveiben és gyakorlatában, az egyes lapszámok minden közleményében feleljen meg a hitelesség – azaz a véleménynyilvánítás egyéni szabadsága és a pártérdektől független, objektív tájékoztatás – követelményeinek.

Ezen követelményrendszer érvényesítéséért a főszerkesztő és a szerkesztőbizottság, az ellenőrzésért pedig a képviselő-testület, a KIB és a polgármester (főállású alpolgármester) a felelősek. A hetilap céljának, jellegének, irányvonalának meghatározása független a mindenkori főszerkesztő személyétől, a szerkesztőbizottság összetételétől és a működést biztosító kiadótól. Ami a lap fejlesztéséhez szükséges egyéb anyagi és erkölcsi támogatás odaítélését illeti, a képviselő-testület természetesen nyílt pályázat mellett is dönthet. A KIB viszont – megismerve és megtárgyalva az 1988 óta kialakult jelenlegi munkaközösség önfejlesztő programját – érdemesnek találta arra az előnyre, hogy a testület elé terjessze, amely ennek ismeretében hozhatja meg határozatát a jelenlegi szerkesztői-kiadói műhely határozott időre szóló megerősítésének vagy a nyílt pályázat kiírásának alternatívái közül választva.

A munkaközösség „pályázata” alapvetően tartalmi-minőségi fejlesztés révén mennyiségi eredményjavítást irányoz elő. Vagyis a példányszámnövelés és az árcsökkentés kölcsönhatásban mozgó folyamatának beindítását átlagosan heti 8 (havonta egyszer 12) oldalas megjelenéssel, 2000 körüli értékesített példány elérésével, 15-16 forint körüli egységáron. Ennek érdekében a megcélzott („véleményformáló”) olvasóréteg lehető legszélesebb köréhez kíván eljutni, az eddigi értékeket megőrző szerves fejlesztéssel, úgymint: frissebb híryanag népszerűbb feldolgozásának, az aktuálisabb eseménykövetés arányainak növelésével (számonként átlag 5-5,5 oldalnyi terjedelemben); a tematika körének tágításával (főként a gazdasági élet és a regionális várospolitikai irányában); rendszeres tudósítással a városkörnyék („...és vidéke”) életéről; a külső (felkért) szerzők körének bővítésével, ezúton a minőségi írások arányának növelésével; a rendszeres korrektori munka biztosítása révén a nyomdai előkészítő munkák, a nyelvi színvonal javításával.

Mindennek legfontosabb feltételeként egy főállású újságíró alkalmazása szükséges (aki egyúttal a polgármesteri hivatal sajtóreferensi mun-

ka körét is elláthatná). Ezenkívül a főszerkesztő megbízása (kinevezése) félállásban, továbbá a honoráriumkeret növelésének támogatása. Ezekre az igényekre – 1992-ben április 1-től számítva – fedezetként a „sajtó- és érdekképviselőti” referensnek a hivatal 12 hónapra tervezett bér-, illetve tété előirányzata szolgálhat (432 + 180 ezer forint), figyelembe véve a KIB által elfogadott, a polgármesterrel egyeztetett szervezeti elképzelést és az ehhez kapcsolódó munkaköri leírások tervezetét az önkormányzat kommunikációs rendszeréről. További igény a nyomdai költségekhez való hozzájárulás emelésére vonatkozik (az inflációs hatások részleges kivédése céljából). Erre a közművelődési céltámogatások költségvetési előirányzata tartalmaz anyagi forrást (800 ezer forintot a tavalyi 500 ezer helyett). Az ilyen mértékű közvetlen (költségvetési) támogatás mintegy 12%-kal emeli az önkormányzati részvállalás arányát (29%-ról tehát 41% körülire) a sajtótörvény által előírt kötelezettségekből, hogy ti. az alapító (laptulajdonos) „gondoskodik a lap működésének feltételeiről” (7.§/2/b) és „vagyonilag felelősséggel tartozik a lap működéséért” (7.§/2/d).

A KIB az alábbi – alternatívákat tartalmazó – határozati javaslatot kínálja döntésre annak előrebocsátásával, hogy a bizottság egyhangúlag az A változatot támogatja. Ez a jelenlegi szerkesztői-kiadói műhely „pályázatának” elfogadását, ennek alapján a testületi bizalom határozott időre szóló megerősítését jelenti. A bizottság ezt több szempontból is indokoltnak tartja, úgymint: méltányosságból (az eddigi munka elismerése); gazdasági és szervezeti ésszerűségből (a fejlesztés egyszerűre legtakarékosabb, legfolyamatosabb biztosítása az ellenőrzés legkedvezőbb lehetőségével); a jogszerűség alapján (az Esztergom és Vidéke cím alatt megformált laparculatra nézve ugyanis a szerkesztői-kiadói munkaközösség tagjainak „eszmei tőkerészhez” társuló jogai vannak).

Második határozati javaslat. A képviselő-testület az Esztergom és Vidéke szerkesztésével az 1988 óta működő szerkesztői bizottságot, kiadásával a Gran Tours Kft.-t bízva meg fejlesztési pályázatuk alapján.

A) A megbízás a sajtóreferens-újságíró munkába állásának napjától számított egy évre szól.

B) A megbízás 1994. szeptember 30-ig (a testület mandátumának lejártáig) érvényes.

C) A képviselő-testület, a határozott időre szóló megerősítést elutasítva, nyílt pályázatot hirdet.

A kiadói megbízást az önkormányzati támogatás feltételeire, a finanszírozás módjára, ütemezésére kiterjedő külön szerződésben kell szabályozni. A sajtótörvény szerint az időszaki lap alapítója „dönt a szerkesztőség vezetőjének személyé-

ról.” (7.§/2/c) „Időszaki lapot a lap alapítója, továbbá lapkiadói tevékenységre jogosult szervezet adhat ki.” (8.§/1/) „Ha az időszaki lapot kiadói tevékenységre jogosult szervezet adja ki, a kiadáshoz szükséges személyi és tárgyi feltételeket – a lap alapítójának megbízása szerint – a kiadó biztosítja.” (8.§/2/) „A kiadó a szerkesztőség vezetője tekintetében – az alkalmazás, a munkaviszony megszüntetés és a fegyelmi felelősségre vonás kivételével – gyakorolja a munkáltatói jogokat. Jogszabály a munkáltatói jogok gyakorlása tekintetében további kivételt tehet.” (8.§/3/)

A főszerkesztői megbízás félállásra szólnak elegendő, és a függőség-függetlenség egyensúlyának érdekében célszerű is. A kinevezés-felmentés munkáltatói jogát – mint az intézményvezetők esetében -- a képviselő-testületnek kell gyakorolnia. Ez szintén a viszonylagos függetlenséghez járul hozzá, emellett erkölcsi súlyú támogatást jelent. A többi munkáltatói jog a polgármesteré vagy leadható a kiadóhoz is (a szerződésben külön szabályozva). Ez a bér-(tiszteletdíj) és tébékeret leadásával is együtt járhat. A munkaköri leírás a kinevezéssel és felmentéssel kapcsolatban tartalmazza a szerkesztőbizottság véleményezési jogát, mint eredeti javaslatot, amelyet a KIB egyhangúlag egyetértési jogra módosított. A képviselő-testületnek a félállású főszerkesztői munkakörre szóló pályázat kiírásáról, az egyéb munkáltatói jogok „kihelyezéséről” és a szerkesztőbizottság véleményezési vagy egyetértési jogára vonatkozóan kell döntést hoznia.

Harmadik határozati javaslat. A képviselő-testület az Esztergom és Vidéke félállású főszerkesztői munkakörére pályázatot ír ki április 1-jei alkalmazással. A főszerkesztő kinevezéséhez, felmentéséhez a testület – a KIB-en keresztül gyakorolható – előzetes véleményezési jogot vagy egyetértési jogot ad a lap mindenkor szerkesztőbizottságának. Az egyéb munkáltatói jogok gyakorlását a testület a polgármesterre ruházza vagy megbízza a polgármestert, hogy – a szerződésben külön szabályozva – adja át a kiadónak. (Ez utóbbi változat nem érinti a főszerkesztőnek a munkaköri leírásban szabályozott kötelezettségeit.)

A polgármesterhez és a KIB-hez január folyamán Knapp János képviselő (mint egyéni indítványt, egyúttal az Eurolimes Bt. ajánlatát) terjesztette elő azt az elképzelést, amely eredetileg a csökkentett terjedelmű Esztergom és Vidéke kiadásának átvételére vonatkozott. Az ajánlatot a KIB megtárgyalta, majd az ajánlattevő a hetilap szerkesztőbizottságával és kiadójával több tárgyalás során egyeztetette. Mindennek alapján alakult ki az a konszenzus, amely szerint a folyamatos véleménycserére, érdekegyeztetésre törekvő

hetilap és a legszélesebb körben a legaktuálisabb információkat eljuttatni képes Fortuna-Inforn Esztergomi Hírlap című kétoldalas melléklete nagyon célszerűen egészítheti ki egymást, mint az önkormányzat és a helyi társadalom kommunikációs rendszerének két – egyaránt közszolgálati – „csatornája”. A hírlap kiadási költségeinek fedezetére – évi átlagban kéthetenkénti megjelenéssel, ez évben márciustól számolva – 500-600 ezer forint elegendőnek látszik. Ebből az összegből a KIB 200 ezer forintot tudott a céltámogatások előirányzatába beiktatni; a további szükséglet valószínűleg kigazdálkodható a hivatal bérmaradványának (esetleg a be nem töltött referensi álláshely előirányzatának) terhére. Az Eurolimes Bt.-nek szóló kiadói-terjesztői megbízást szintén külön szerződésben kell szabályozni.

A helyi kábeltévé. Helyzetét és fejlesztési lehetőségeit a KIB is tárgyalta; ezenkívül sor került külön személyes megbeszélésre is a médiát Esztergomban 1990-ben létrehozó és azóta működtető munkaközösség tagjaival. A KIB-nek az a véleménye, hogy a fejlesztést a hetilaphoz hasonló alapelvek szerint és indokok mérlegelésével lehetséges és célszerű megindítani. Két lényeges különbség van: a tévé önkormányzati „intézményesítése” sokkal több anyagi ráfordítást igényel, továbbá jogi helyzete rendezetlen (nincs „megalapítva”). Mindkét okból olyan kényszerhelyzet ered, amely lehetőséget ad az intézményesítés gondos előkészítésére. Annál is inkább, mert a médiatörvény elfogadásáig minden stúdióalapítás engedélyezésére moratórium van érvényben. A KIB felkérte az Esztergomi Kábeltévé Egyesületet, hogy dolgozza ki és megtárgyalásra nyújtsa be „önfejlesztési pályázatát”. Egyúttal javasolja, hogy a polgármesteri hivatal – külön szerződés szabályozása szerint – egyelőre az önkormányzat munkájáról készített adások önköltségéhez nyújtson támogatást. (Erre a célra a közművelődési céltámogatások előirányzata 500 ezer forintot tartalmaz.) A helyi média – benne a városi kábeltévé – támogatására alapítvány létesítését is javasolja a KIB. Erre vonatkozó előterjesztését március végéig kívánja megtenni. (Az alapítványból a helyi könyvkiadás és a nem önkormányzati alapítású, de pártfogásra érdemes más lapok is – amilyen pl. az Új Európa – támogathatók lennének.)

Esztergom, 1992. február 25.

Sajtó alá rendezte Filemon Béla. A szerző 1995-ben volt az Esztergom és Vidéke 1986-tól 2007-ig kiadott új sorozatának főszerkesztője.